

ODRODZENIE I REFORMACJA W POLSCE

tom LXVIII ■ Polska Akademia Nauk ■ Instytut Historii ■ ISSN 0029-8514

INSTYTUT HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

FUNDACJA INSTYTUTU HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

ODRODZENIE I REFORMACJA W POLSCE

TOM LXVIII

Warszawa 2024

<http://rcin.org.pl>

REDAKCJA

Urszula Augustyniak, Danilo Facca, Wojciech Kriegseisen,
Maciej Ptaszyński, Piotr Salwa (redaktor naczelny), Tomasz Wiślicz-Iwańczyk,
Marta Wojtkowska-Maksymik, Anna Horeczy (sekretarz redakcji)

RADA REDAKCYJNA

Hans-Jürgen Bömelburg (Giessen), Juliusz Domański (Warszawa),
Michael Green (Łódź), Mirosława Hanusiewicz-Lavallee (Lublin), Edmund Kizik (Gdańsk),
Margarita Korzo (Moskwa), Waldemar Kowalski (Kielce), Valentina Lepri (Warszawa),
Janusz Małek (Toruń), Adam Manikowski (Warszawa), Jan Miernowski (Madison),
Barbara Milewska-Ważbińska (Warszawa), Wojciech Tygielski (Warszawa)

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
Rynek Starego Miasta 31
00-272 Warszawa
tel. (+48 22) 831 02 61, fax (+48 22) 831 36 42
e-mail: orwp@ihpan.edu.pl
<http://oir-ihpan.edu.pl>

Redakcja i korekta tekstów w j. polskim
Jolanta Rudzińska

Tłumaczenie, redakcja i korekta artykułu w j. angielskim
Krzysztof Heymer

Redakcja i korekta dodatków w j. angielskim
Grażyna Waluga

Skład i łamanie
Marcin Szcześniak

Czasopismo recenzowane (spis recenzentów publikowany jest na stronie internetowej czasopisma)
Wersja elektroniczna jest wersją referencyjną czasopisma
Tomy w formacie pdf znajdują się na stronie internetowej: <http://oir-ihpan.edu.pl>

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2024
© Copyright by Fundacja Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2024

e-ISSN 2450-8349
p-ISSN 0029-8514

Wyłączny dystrybutor:
Wydawnictwo Naukowe Semper®

Księgarnia Firmowa:
ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa
tel./fax: (+48 22) 828 49 73
handlowy@semper.pl
<http://sklep.semper.pl>

Spis treści

ARTYKUŁY

<i>Justyna Kruk-Siwiec</i> , Chłopi a mityczny początek narodu w kronikach Marcina Bielskiego i Marcina Kromera	7
<i>Agnieszka Dziuba</i> , Krytyka polskich biskupów w łacińskich pismach Marcina Kromera (1542–1568)	33
<i>Anna Odrzywolska</i> , Niepłodność i próby jej leczenia – kwestie zdrowotne, moralne i religijne (XVI i XVII w.)	61
<i>Kazimierz Bem</i> , Sytuacja wyznaniowa rodu Sienieńskich i jej wpływ na losy Rakowa po 1638 roku	101
<i>Dorota Żołądź-Strzelczyk</i> , „Wedle lat, czasu i zabaw przybierać mu czeladź” – dziecięce dwory wybranych rodzin magnackich z terenów siedemnastowiecznej Rzeczypospolitej	131

MATERIAŁY

<i>Mirosław Płonka</i> , Ariańska koncepcja testowania w dokumencie ostatniej woli Stanisława Budzińskiego	163
<i>Joanna Milewska-Kozłowska</i> , <i>Scripti versus manu Philippi... or the Album Amicorum with an Entry by Philipp Melanchthon from the Collection of the University of Warsaw Library</i>	191
<i>Radosław Grześkowiak</i> , Zbigniewa Morsztyna <i>Treny żałosne Apollina z Muzami przy oddaniu ostatniej usługi ciału Jana Hoverbecka z 1682 roku</i> . Odnaleziony druk i nieznanne ustępy twórczości poety	247
<i>Dariusz Piotrowiak</i> , Z ineditów Wacława Potockiego: <i>Siedm pieśni na siedm artykułów Modlitwy Pańskiej</i> (komentowana edycja krytyczna)	271

RECENZJE

<i>Jan Kochanowski: nowe perspektywy badawcze. W sześćdziesięciolecie istnienia Muzeum w Czarnolesie</i> , red. Tomasz Błach, Mariusz Kozdrach (Radosław T. Rusnak)	303
---	-----

Magdalena Komorowska, <i>Piotrkowczykowie. Z dziejów drukarstwa krakowskiego przelomu XVI i XVII wieku</i> (Tadeusz Rubik)	311
<i>Knowledge Shaping. Student Note-Taking Practices in Early Modernity</i> , ed. by Valentina Lepri (Roman Sosnowski)	319
Wiesław Pawlak, <i>Respublica litteraria pisarzy nowolacińskich XVI–XVII wieku. Studia i szkice</i> (Barbara Milewska-Ważbińska)	323
Paweł Matwiejczuk, <i>Melanchtoniana polonica. Korespondencja Filipa Melanchtona z Polakami</i> (Marcin Słoma)	328
Bruce Gordon, <i>Zwingli. God's Armed Prophet</i> (Zuzanna Siudaj)	333
<i>Monarchie und Diplomatie. Handlungsoptionen und Netzwerke am Hof Sigismunds III. Wasa</i> , hrsg. von Kolja Lichy, Oliver Hegedüs (Edward Opaliński)	337
<i>Akta synodów prowincjonalnych Jednoty Litewskiej 1638–1655</i> , wstęp i oprac. Marzena Liedke, Piotr Guzowski (Maria Cieśla)	345
Charles H. Parker, <i>Global Calvinism. Conversion and Commerce in the Dutch Empire 1600–1800</i> (Kazimierz Bem)	349
Rebecca Whiteley, <i>Birth Figures. Early Modern Prints and the Pregnant Body</i> (Wojciech Kordyżon)	354
<i>Album Polonicum: 1592–1745. Metryka nacji polskiej w Padwie: edycja fotograficzna</i> , t. 1, cz. 1–2, red. Renata Gajowiak, Małgorzata Iżykowska; Olga Kucharczyk, <i>Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padewskim. Katalog znaków heraldycznych</i> (Przemysław Mrozowski)	359

IN MEMORIAM

<i>Juliusz Domański</i> , Zenon Kałuża (1936–2023)	369
WYKAZ SKRÓTÓW	373

Table of contents

ARTICLES

<i>Justyna Kruk-Siwiec</i> , Peasants and the Mythical Origin of the Nation in Marcin Bielski's and Marcin Kromer's Chronicles	7
<i>Agnieszka Dziuba</i> , Criticism of Polish Bishops in the Latin Writings of Marcin Kromer (1542–1568)	33
<i>Anna Odrzywolska</i> , Infertility and Attempts to Treat It – Health, Moral and Religious Issues (the Sixteenth and Seventeenth Centuries)	61
<i>Kazimierz Bem</i> , The Religious Dynamics of the Sienieński Family and Its Effect on the Town of Raków after 1638	101
<i>Dorota Żołądź-Strzelczyk</i> , “According to the Age, the Time, and the Activities Choose His Guardians” – Children's Courts of Selected Magnate Families from the Territory of the Seventeenth-Century Polish-Lithuanian Commonwealth	131

RESEARCH NOTES AND DOCUMENTS

<i>Miroslaw Płonka</i> , The Arian Concept of Bequest in the Last Will of Stanisław Budziński	163
<i>Joanna Milewska-Kozłowska</i> , <i>Scripti versus manu Philippi...</i> or the Album Amicorum with an Entry by Philipp Melanchthon from the Collection of the University of Warsaw Library	191
<i>Radosław Grześkowiak</i> , Zbigniew Morsztyn's <i>Treny żałobne Apollina z Muzami przy oddaniu ostatniej usługi ciału Jana Hoverbecka</i> [The Mournful Threnody of Apollo with the Muses at the Rendering of the Last Service to the Body of John Hoverbeck] from 1682. A Found Print and Unknown Strophes of the Poet	247
<i>Dariusz Piotrowiak</i> , From Waclaw Potocki's <i>Inedita: Siedm pieśni na siedm artykułów Modlitwy Pańskiej</i> [Seven Songs for Seven Articles of the Lord's Prayer] (Commented Critical Edition)	271

REVIEWS

<i>Jan Kochanowski: nowe perspektywy badawcze. W sześćdziesięciolecie istnienia Muzeum w Czarnolesie</i> , ed. by Tomasz Błach, Mariusz Kozdrach (Radosław T. Rusnak)	303
Magdalena Komorowska, <i>Piotrkowczykowie. Z dziejów drukarstwa krakowskiego przełomu XVI i XVII wieku</i> (Tadeusz Rubik)	311
<i>Knowledge Shaping. Student Note-Taking Practices in Early Modernity</i> , ed. by Valentina Lepri (Roman Sosnowski)	319
Wiesław Pawlak, <i>Respublica litteraria pisarzy nowołacińskich XVI–XVII wieku. Studia i szkice</i> (Barbara Milewska-Ważbińska)	323
Paweł Matwiejczuk, <i>Melanchthoniana polonica. Korespondencja Filipa Melanchtona z Polakami</i> (Marcin Słoma)	328
Bruce Gordon, <i>Zwingli. God's Armed Prophet</i> (Zuzanna Siudaj)	333
<i>Monarchie und Diplomatie. Handlungsoptionen und Netzwerke am Hof Sigismunds III. Wasa</i> , ed. by Kolja Lichy, Oliver Hegedüs (Edward Opaliński)	337
<i>Akta synodów prowincjonalnych Jednoty Litewskiej 1638–1655</i> , ed. by Marzena Liedke, Piotr Guzowski (Maria Cieśla)	345
Charles H. Parker, <i>Global Calvinism. Conversion and Commerce in the Dutch Empire 1600–1800</i> (Kazimierz Bem)	349
Rebecca Whiteley, <i>Birth Figures. Early Modern Prints and the Pregnant Body</i> (Wojciech Kordyzon)	354
<i>Album Polonicum: 1592–1745. Metryka nacji polskiej w Padwie: edycja fotograficzna</i> , t. 1, cz. 1–2, ed. by Renata Gajowiak, Małgorzata Iżykowska; Olga Kucharczyk, <i>Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padeuskim. Katalog znaków heraldycznych</i> (Przemysław Mrozowski)	359

IN MEMORIAM

<i>Juliusz Domański</i> , Zenon Kałuża (1936–2023)	369
--	-----

LIST OF ABBREVIATIONS	373
---------------------------------	-----

Wykaz skrótów

AGAD	– Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
ANK	– Archiwum Narodowe w Krakowie
AP	– Archiwum Państwowe
APGd	– Archiwum Państwowe w Gdańsku
AR	– Archiwum Warszawskie Radziwiłłów
BCz	– Biblioteka Książąt Czartoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie
BG	– Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk
BJ	– Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK	– Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk
BN	– Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO	– Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU–PANKr	– Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR	– Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu
BUW	– Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
BUWr	– Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu
KUL	– Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
MK	– Metryka Koronna
OiRwP	– „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
PAN	– Polska Akademia Nauk
PSB	– <i>Polski słownik biograficzny</i>
SGKP	– <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>
SPTK	– <i>Słownik polskich teologów katolickich</i>
UAM	– Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Urzednicy, Korona	– <i>Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy</i>
Urzednicy, Litwa	– <i>Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy</i>
VC	– <i>Volumina Constitutionum</i> (cyt. wg wzoru: VC 1/1)
VL	– <i>Volumina Legum</i> (cyt. wg wzoru: VL 1, s. 234)

Instrukcja redakcyjna

Niniejsza instrukcja obowiązuje dla tekstów przygotowywanych w języku polskim. Teksty niespełniające określonych w niej wymogów formalnych będą odsyłane Autorom w celu dostosowania do instrukcji.

1. Aby artykuł mógł zostać przyjęty do druku, musi spełniać następujące kryteria:
 - a) być wynikiem samodzielnych badań, niepublikowanych wcześniej w innych czasopismach;
 - b) spełniać kryteria formalne (patrz niżej zasady przygotowywania tekstów) i uwzględniać wskazówki redakcyjne;
 - c) otrzymać dwie pozytywne recenzje zgodnie z zasadami double-blind review;
 - d) musi być zgodny z zasadami „zapory ghostwriting”. Wszelkie ujawnione przypadki ghostwriting (ukrycia swego udziału przez autorów lub pisania tekstu na zamówienie) i guest authorship (dopisywania do listy autorów osób, których udział w powstaniu tekstu był znikomy) będą podawane do publicznej wiadomości na stronach internetowych naszego czasopisma. O fakcie tym poinformowana zostanie także jednostka organizacyjna zatrudniająca autora;
 - e) w uzasadnionych przypadkach Redakcja może zażądać oświadczenia o wkładzie autora/autorów zgodnie z zasadami zapory ghostwriting;
 - f) autorzy powinni złożyć oświadczenie o źródłach finansowania publikacji, jeśli powstała ona dzięki wkładowi instytucji naukowo-badawczych, stowarzyszeń i innych podmiotów (financial disclosure).
2. Redakcja przyjmuje teksty w wersji elektronicznej, w następujących formatach: .doc, .docx, .rtf.
3. Teksty artykułów nie powinny przekraczać objętości 30 stron znormalizowanego tekstu (55 tys. znaków, licząc ze spacjami i przypisami), a teksty recenzji – 10 stron (18 tys. znaków, licząc ze spacjami i przypisami). Redakcja zastrzega sobie możliwość skracania tekstów.

Teksty artykułów powinny być przysyłane w dwóch plikach. Jeden z nich winien zawierać wszystkie elementy wymienione w pkt. 4, drugi zaś być w wersji zanonimizowanej (bez informacji pozwalających na zidentyfikowanie autora, w tym bez podziękowań oraz informacji o posiadanym grancie).

Plik tekstowy nie powinien zawierać włamanych ilustracji, map, planów, schematów czy innych elementów graficznych, a jedynie zaznaczone miejsca ich wstawienia. Każdy element graficzny powinien być dostarczony w osobnym pliku graficznym, w formacie .tiff, .jpg, .xls, .pdf (lub innym właściwym dla danego elementu), o rozdzielczości 300 dpi (przy podstawie min. 16 cm).

W osobnym pliku należy dołączyć podpisy do tych elementów i dokładny opis źródeł (z numeracją zgodną z nazwami plików).

Autor wykorzystujący czcionki specjalistyczne lub nietypowe powinien je przekazać również oddzielnie (pliki .ttf, .otf).

W przypadku jakichkolwiek materiałów cudzego autorstwa i własności niezbędne jest załączenie potwierdzenia prawa do ich reprodukcji.

4. Teksty artykułów – struktura wewnętrzna:
 - a) imię i nazwisko autora;
 - b) numer ORCID, jeżeli autor posiada;
 - c) afiliacja – w formie wymaganej przez instytucję zatrudniającą, jeśli autor nie pracuje w jednostce naukowej, podajemy miejscowość;
 - d) tytuł artykułu;
 - e) zarys treści w języku polskim i angielskim (objętość 400–700 znaków) – krótkie omówienie treści artykułu;
 - f) słowa kluczowe w języku polskim i angielskim – 5–7 słów lub wyrażeń;
 - g) treść artykułu;
 - h) bibliografia – wykaz przywoływanych w przypisach publikacji;
 - i) tytuł w języku angielskim;
 - j) streszczenie w języku polskim i angielskim (objętość 1000–1800 znaków) – krótka prezentacja treści artykułu, zawierająca rezultaty analizy, wnioski oraz omówienie metodologii;
 - k) krótka nota o autorze w języku polskim (angielski opcjonalnie) – 300–500 znaków (wskazać trzeba miejsce pracy i adres e-mailowy, ewentualnie zainteresowania badawcze autora).

UWAGA: Zarys treści, słowa kluczowe i streszczenie mogą być przetłumaczone w wydawnictwie podczas przygotowywania tomu do publikacji, materiały przesłane przez autora muszą jednak zawierać wszystkie elementy w języku artykułu.

5. Recenzje: nad tekstem zamieszczamy nagłówek: imię (rozwinęte) i nazwisko autora recenzowanej pracy, pełny tytuł według strony tytułowej (gdy recenzja dotyczy pracy zbiorowej lub edycji źródłowej po tytule podajemy pełne imiona i nazwiska redaktorów lub wydawców; jeśli praca jest wielotomowa – liczbę tomów lub części cyframi arabskimi, np. t. 1–2), miejsce i rok wydania, nazwę wydawnictwa, liczbę stron, ewentualnie nazwę serii wydawniczej. W nagłówkach stosujemy skróty w języku recenzowanej pracy, np. ed. by, bearb. von, hrsg. von itp.

Imię i nazwisko autora recenzji, afiliację lub miasto, w którym pracuje, umieszczamy pod tekstem recenzji.
6. Teksty nie powinny być formatowane, np. przez użycie odmiennych rodzajów czcionek, czcionki rozstrzelonej (zamiast rozstrzeleń należy stosować pogrubienia). Kursywa może być stosowana w opisach bibliograficznych oraz obcych (np. łacińskich) wtrętach. Zaznaczenia wymagają jedynie kolejne akapity.

7. Teksty przeznaczone do bieżącego tomu (rocznika) należy nadesłać **do końca grudnia roku poprzedzającego**. Materiałów niezamówionych Redakcja nie zwraca. Teksty przygotowane przez autorów w sposób niezgodny z instrukcją będą im odsyłane do ponownego opracowania.
Jeżeli Recenzent w ciągu 3 miesięcy od otrzymania zamówionej książki nie sporządzi recenzji lub jeżeli złożona recenzja nie zostanie przyjęta do druku przez Redakcję, Recenzent jest zobowiązany do odesłania książki na adres Redakcji.
8. O przyjęciu artykułu do druku autorzy powiadomieni zostają drogą elektroniczną.
9. W przypadku potrzeby poprawienia bądź uzupełnienia złożonego tekstu zgodnie z wytycznymi recenzentów czas wykonania tych zmian wynosi 30 dni od daty przysłania uwag recenzenta lub Redakcji. Autorzy mają obowiązek nanoszenia poprawek przed składem w trybie „śledzenia zmian”. Brak poprawionego tekstu w wyznaczonym terminie oznacza przesunięcie go do następnego numeru.
10. Teksty do korekty autorskiej otrzymuje się w pliku PDF. Autorzy mogą nanosić poprawki w plikach PDF w trybie komentarzy. Przekroczenie terminu nadesłania korekty autorskiej oznacza opublikowanie artykułu zgodnie z wysłaną podstawą.
11. Artykuły zawierające materiał ilustracyjny i znaki specjalne mogą być przesłane w pliku PDF do ostatecznej weryfikacji wyglądu przez autora lub redaktora merytorycznego.
12. Po złamaniu tekstu wszelkie poprawki zgłoszone przez autora, a powodujące potrzebę przesłania tekstu, nie mogą być zaakceptowane. Redakcja zastrzega sobie prawo odmówienia wykonania takich zmian lub obciążenia autora artykułu kosztami dodatkowej pracy.

Zapis tytułów dzieł i dokumentów oraz cytatów

1. Tytuły dzieł i dokumentów:
 - a) w przypadku rękopisów oryginalne tytuły lub incipity dokumentów, referatów itp. podajemy w cudzysłowie, tytuły nadane przez autora tekstu – bez cudzysłowu, np. Laudum sejmiku, Memoriał itp.;
 - b) przywołując stare druki lub rękopisy, w przypisie należy podać miejsce przechowywania egzemplarza starodruku lub rękopisu, który wykorzystano oraz sygnaturę, np. BUW, nr sygn.; Wiedeń, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Polen I 13, fasc. 9, k. 19–20ver;
 - c) w przypadku druków tytuły dzieł i dokumentów zapisujemy kursywą, tytuły rozdziałów i fragmentów dzieł (dokumentów) w cudzysłowie, a tytuły domyślne lub utarte określenia tytułowe dużą literą bez wyróżnień, np. 95 Tez Marcina Lutera, Konfederacja warszawska, Konstytucja 3 maja.
2. Cytaty:
 - a) wszystkie cytaty powinny być zaznaczone cudzysłowem;

- b) źródła cytowane w tekście podaje się w języku oryginału; w przypisach zaś, w miarę potrzeby, umieszczamy przekład;
- c) cytaty źródłowe z rękopisów modernizujemy zgodnie z odpowiednią instrukcją wydawniczą;
- d) cytaty ze starodruków podajemy w zapisie oryginalnym;
- e) w wypadku słowiańskich alfabetów cyrylickich cytaty i opisy bibliograficzne podajemy w alfabecie oryginalnym;
- f) cytowanych fragmentów źródłowych nie poprzedzamy i nie kończymy wielokropkiem;
- g) opuszczenia w cytowanym tekście sygnalizujemy dwiema pauzami w nawiasach prostokątnych: [– –].
- h) miejsca wyróżnione w cytacie przez autora powinny być zaznaczone wytłuszczoną czcionką, co sygnalizujemy następnie w nawiasach kwadratowych [podkr. inicjał imienia i nazwiska autora tekstu].

Pisownia imion, nazwisk i innych wyrażen określających osoby.

1. Stosujemy oryginalną pisownię imion i nazwisk obcych lub pisownię przyjętą obecnie w polskiej tradycji naukowej, np. Szekspir, Waszyngton.
2. Imiona osób po raz pierwszy wzmiankowanych podajemy w pełnym brzmieniu, następnie inicjały imion i nazwisko lub – zwłaszcza w odniesieniu do postaci znanych albo często wymienianych w tekście – tylko nazwisko, np. Kościuszko, Mickiewicz.
3. Osoby wymieniane w recenzjach występują bez stopni oraz tytułów naukowych i zawodowych. Słowo „Autor” piszemy wielką literą, o ile odnosi się do autora recenzowanej pracy.

Zapis skrótów, dat i innych określeń czasu oraz liczebników.

1. W tekstach stosujemy ogólnie przyjęte skróty słownikowe: itd., m.in., etc., sygn., ver. (verso), rec. (recto) i inne.
2. Zapis dat w tekście:
 - a) miesiąc słownie, np. 5 marca 1610 r.;
 - b) przy różnych stylach (kalendarzach): 10/20 maja 1589 r., ale 24 XII 1602/3 I 1603 r.;
 - c) okresy od do: np. 1–10 maja 1700 r., 1 maja–10 czerwca 1621 r. (stosujemy półpauzę bez spacji);
 - d) w datach wtrąconych w nawiasie miesiąc podaje się cyfrą rzymską i nie stosuje się skrótu r. na końcu (1 V 1576).
3. Zapis dat w przypisach:
 - a) miesiąc liczbą rzymską, np. 5 III 1600 r.;
 - b) w przypadku braku daty dziennej miesiąc zawsze słownie, np. w marcu 1525 r.
4. Pisownia określeń „wiek”, „rok”:
 - a) przed – rozwinięte, np. w wieku XVI, w roku 1569;
 - b) po – skrócone, np. w XVI w., w 1621 r.
5. W określeniach typu „w drugiej połowie”, „lata osiemdziesiąte” nie używamy cyfr.

Zapisy bibliograficzne.

1. Przypisy należy numerować w ciągu i umieszczać na dole strony. W przypadku zbiegnięcia się w tekście odsyłacza do przypisu z przecinkiem, średnikiem lub kropką kończącą zdanie odsyłacz umieszczamy przed tymi znakami (z wyjątkiem skrótów, np.: w. lub r.).
2. W przypisach stosuje się skróty łacińskie pisane antykwą: ibidem, idem, eadem, iidem, caedem, op. cit., loc. cit.
3. Opis bibliograficzny od poprzedzającego go cytatu bądź wywodu oddziela się przecinkiem.
4. Miejsce wydania podaje się w języku oryginału. W przypadku występowania wielu miejsc wydania należy podać pierwsze trzy miejsca wydania lub tylko pierwsze z dopiskiem „et al.”.
5. Zapis bibliograficzny publikacji książkowych: inicjał imienia i nazwisko autora, *Tytuł*, ewentualnie wydanie, miejsce i rok wydania, s.; np.: E. H. Kantorowicz, *Dwa ciała króla. Studium ze średniowiecznej teologii politycznej*, tł. M. Michalski, A. Krawiec, red. J. Strzelczyk, Warszawa 2007, s. 49.
6. Zapis artykułu w pracy zbiorowej: inicjał imienia i nazwisko autora, *Tytuł*, w: *Tytuł pracy zbiorowej*, red. inicjał imienia i nazwisko redaktora/ów, ewentualnie tom (cyframi arabskimi), miejsce i rok wydania, s.; np.: K. Górski, *Problematyka religijności w epoce potrydenckiej*, w: idem, *Studia i materiały z dziejów duchowości*, Warszawa 1980, s. 241.
7. Zapis artykułu w czasopiśmie oraz w wydawnictwie ciągłym o charakterze wydawnictwa zbiorowego: inicjał imienia i nazwisko autora, *Tytuł*, „Tytuł Czasopisma” (lub skrót tytułu, bez cudzysłowu), tom (ew. rocznik) cyframi arabskimi, rok wydania, numer lub zeszyt cyframi arabskimi, s.; np.: A. Kalinowska, *Misja Andrzeja Reya w Anglii w 1637 roku*, *OiRwP*, 51, 2007, s. 7–20; J. Staszewski, *Elekcja 1697 roku*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, *Nauki Humanistyczno-Społeczne*, z. 259, *Historia*, 28, 1993, s. 73–92. Wszystkie elementy tytułów czasopism poza spójnikami zapisujemy wielkimi literami.
8. Serie wydawnicze zaznaczamy po miejscu i roku wydania w nawiasie okrągłym, np.: J. Tyszkiewicz, *Średniowieczne granice wytyczone wzdłuż rzek w Europie Środkowej*, w: *Z dziejów średniowiecznej Europy Środkowo-Wschodniej*, red. J. Tyszkiewicz, Warszawa 2007 (Fasciculi Historici Novi, t. 6), s. 145–152.
9. Biogramy w *Polskim słowniku biograficznym* traktujemy jak artykuły w wydawnictwie ciągłym.
10. Zapis publikacji znajdujących się na stronach internetowych: inicjał imienia i nazwisko autora (jeśli jest znany), *Tytuł*, ewentualnie inicjał imienia i nazwisko redaktora, adres strony internetowej (data dostępu – z miesiącem zapisanym liczbą rzymską): *Controversia et Confessio Digital*, hrsg. von I. Dingel, <http://www.controversia-et-confessio.de/id/d6834a5d-96e3-41e1-b9db-0dc11c209586> (18 XI 2017).

11. Stosujemy określenia skrótowe w języku publikacji: wyd., oprac., tł., red. dla książek wydanych w języku polskim i analogicznie: ed. by, vol., hrsg. von, bearb. von, Bd. etc.
12. Po incipitach prac wielokrotnie cytowanych nie umieszczamy wielokropka.
13. Zapis starodruków powinien zawierać informacje o miejscu przechowywania (oraz nr sygn.) egzemplarza, z którego korzystano w artykule.
14. Tytuły archiwaliów i rękopisów modernizujemy tak jak cytaty. Opisy bibliograficzne i cytaty ze starodruków nie są modernizowane; dopuszcza się stosowanie skrótów szczególnie obszernych tytułów. Należy odwzorowywać zapis z karty tytułowej starodruku (wielkie i małe litery, cyfry rzymskie lub arabskie).
15. Bibliografia powinna składać się z wyodrębnionego działu „Opracowania”, zawierającego wszystkie cytowane monografie i teksty z prac zbiorowych i czasopism, bez względu na to, czy artykuł opublikowany został w wersji papierowej, czy on-line. W bibliografii mogą zostać wyodrębnione działy, takie jak Źródła, Publikacje internetowe, itp. W zapisie bibliograficznym w bibliografii należy umieszczać najpierw nazwisko, a potem inicjał (inicjały) imienia.

**Basic citation formats for footnotes/endnotes
of English-language texts to be published
in *Odrodzenie i Reformacja w Polsce***

Book

One author

1. M. Gladwell, *The Tipping Point: How Little Things Can Make a Big Difference* (Boston, 2000), pp. 64–65.
2. Gladwell, *Tipping Point*, p. 71.

Two or more authors

1. P. Morey, A. Yaqin, *Framing Muslims: Stereotyping and Representation after 9/11* (Cambridge, MA, 2011), p. 52.
2. Morey, Yaqin, *Framing Muslims*, pp. 60–61.

For four or more authors, list all of the authors in the bibliography; in the note, list only the first author, followed by “et al.” (“and others”):

1. J. M. Bernstein et al., *Art and Aesthetics after Adorno* (Berkeley, 2010), p. 276.
2. Bernstein et al., *Art and Aesthetics*, p. 18.

Editor or translator instead of author

1. R. Lattimore, trans., *The Iliad of Homer* (Chicago, 1951), pp. 91–92.
2. Lattimore, *Iliad*, p. 24.

Editor or translator in addition to author

1. J. Austen, *Persuasion: An Annotated Edition*, ed. R. Morrison (Cambridge, MA, 2011), pp. 311–312.
2. Austen, *Persuasion*, p. 315.

Chapter or other part of a book

1. Á. Ramírez, “Muslim Women in the Spanish Press: The Persistence of Subaltern Images,” in: *Muslim Women in War and Crisis: Representation and Reality*, ed. F. Shirazi (Austin, 2010), p. 231.
2. Ramírez, “Muslim Women,” pp. 239–240.

Preface, foreword, introduction, or similar part of a book

1. W. Cronon, foreword to: *The Republic of Nature*, by M. Fiege (Seattle, 2012), p. ix.
2. Cronon, foreword, pp. x–xi.

Book published electronically

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, include an access date and a URL. If

you consulted the book in a library or commercial database, you may give the name of the database instead of a URL. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a chapter or other number.

1. I. Wilkerson, *The Warmth of Other Suns: The Epic Story of America's Great Migration* (New York, 2010), pp. 183–184, Kindle.
2. Ph. B. Kurland, R. Lerner eds, *The Founders' Constitution* (Chicago, 1987), chap. 10, doc. 19, accessed 15 October 2011, <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.
3. J. P. Quinlan, *The Last Economic Superpower: The Retreat of Globalization, the End of American Dominance, and What We Can Do about It* (New York, 2010), p. 211, accessed 8 December 2012, ProQuest Ebrary.
4. Wilkerson, *Warmth of Other Suns*, p. 401.
5. Kurland, Lerner, *Founders' Constitution*.
6. Quinlan, *Last Economic Superpower*, p. 88.

Journal article

In a note, list the specific page numbers consulted, if any. In the bibliography, list the page range for the whole article.

Article in a print journal

1. A. Bogren, "Gender and Alcohol: The Swedish Press Debate," *Journal of Gender Studies* 20, no. 2 (June 2011), p. 156.
2. Bogren, "Gender and Alcohol," p. 157.

Article in an online journal

For a journal article consulted online, include an access date and a URL. If you consulted the article in a library or commercial database, you may give the name of the database instead.

1. C. Brown, "Consequentialize This," *Ethics* 121, no. 4 (July 2011), p. 752, accessed 1 December 2012, <http://dx.doi.org/10.1086/660696>.
2. A. Kurylo, "Linsanity: The Construction of (Asian) Identity in an Online New York Knicks Basketball Forum," *China Media Research* 8, no. 4 (October 2012), p. 16, accessed 9 March 2013, Academic OneFile.
3. Brown, "Consequentialize This," p. 761.
4. Kurylo, "Linsanity," pp. 18–19.

Magazine article

1. J. Lepore, "Dickens in Eden," *New Yorker*, 29 August 2011, p. 52.
2. Lepore, "Dickens in Eden," pp. 54–55.

Book review

1. J. Mokyr, review of *Natural Experiments of History*, ed. Jared Diamond and James A. Robinson, *American Historical Review* 116, no. 3 (June 2011), p. 754.
2. Mokyr, review of *Natural Experiments of History*, p. 752.

Thesis or dissertation

1. D. S. Levin, "Let's Talk about Sex... Education: Exploring Youth Perspectives, Implicit Messages, and Unexamined Implications of Sex Education in Schools" (PhD diss., University of Michigan, 2010), pp. 101–102.
2. Levin, "Let's Talk about Sex," p. 98.

Paper presented at a meeting or conference

1. R. Adelman, "'Such Stuff as Dreams Are Made On': God's Footstool in the Aramaic Targumim and Midrashic Tradition" (paper presented at the annual meeting for the Society of Biblical Literature, New Orleans, Louisiana, 21–24 November 2009).
2. Adelman, "Such Stuff as Dreams."

Website

A more formal citation may be styled as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date and, if available, a date that the site was last modified.

1. "Privacy Policy," Google Policies & Principles, last modified 27 July 2012, accessed 3 January 2013, <http://www.google.com/policies/privacy/>.
2. Google, "Privacy Policy."

Blog entry or comment

The following examples show the more formal versions of the citations.

1. G. Becker, "Is Capitalism in Crisis?," *The Becker-Posner Blog*, 12 February 2012, accessed 16 February 2012, <http://www.becker-posner-blog.com/2012/02/is-capitalism-in-crisis-becker.html>.
2. Becker, "Is Capitalism in Crisis?"

How to cite archival materials:

Note: As with any other citation, ensure you are providing sufficient information for **any** other researcher to be able to easily locate your sources.

Abbreviations are entirely appropriate, but all acronyms should be written out in full at the first occurrence, followed by the acronym in parenthesis. A brief citation should contain the following information:

1. Name of the institution responsible for the custody of the records or catalogues
2. Full catalogue reference: the alphanumeric code used to identify, describe and order the record
3. Internal identifier: details of the folio, page, docket, membrane or other number within the piece (the container box, volume, folio, bundle, roll and so on).
4. In some cases you may need to include the extended reference, that is the full series title, which may provide useful context information.

Lista recenzentów OiRwP, 68, 2024

prof. dr hab. Agnieszka Bartoszewicz, Wydział Historii Uniwersytetu Warszawskiego

dr hab. Paweł Bohuszewicz, prof. UMK, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

dr hab. Agnieszka Borysowska, Książnica Pomorska im. S. Staszica w Szczecinie

prof. dr hab. Elwira Buszewicz, Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

dr hab. Agnieszka Czechowicz, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

dr hab. Marek Ferenc, prof. UJ, Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego

prof. dr hab. Henryk Gmiterek, em. prof., Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

dr hab. Tomasz Graff, prof. UPJPII, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Radosław Grześkowiak, Uniwersytet Gdański

dr hab. Agnieszka Januszek-Sieradzka, prof. ucz., Instytut Historii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

prof. dr hab. Andrzej Karpiński, Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN

dr hab. Paweł Klint, prof. UWR, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego

dr hab. Piotr Kociumbas, Instytut Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego

dr hab. Danuta Kowalewska, prof. UMK, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

prof. dr hab. Waldemar Kowalski, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

dr Anna Markiewicz, Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN (współpracownik)

prof. dr hab. Alina Nowicka-Jeżowa, Uniwersytet Warszawski

dr Joanna Orzeł, Uniwersytet Łódzki

dr Jakub Węglorz, Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego

SEMPER

-od 1991-
Wydawnictwo Naukowe

przedstawia:

auka
o sakramenciech
świętych
Nowego
Testamentu.
Wzięta
z czwartych
ksiąg *Instytucyj
nabożeństwa
krześcijańskiego*
Jana Kalwina
i na polską rzecz
przeniesiona

Przekład
Piotr Siestrzeńcewicz

Do kupienia w wersji drukowanej oraz e-book: www.semper.pl/sklep

ISSN 0029-8514

9 770029 851402

<http://rcin.org.pl>